

SZERKESZTÉS KÖZBEN...

Újabban rendkívül „tékozlóan” bánok az olvasásra fordítható, amúgy is szűkre szabott idővel. Egyre gyakrabban veszem kézbe ugyanis a már sokszor elolvasott műveket. Először csak lapozgatom őket, majd a régi, nagylélegzetű olvasások örömeivel újraélem a történetet, hanyagolva a megannyi friss olvasnivalót. Érdekes módon – többnyire ösztönösen – olyan könyveket választok, amelyek valamilyen módon kötődnek az aktuálisan foglalkoztató pedagógiai kérdésekhez. Úgy tűnik, mintha időnként valamilyen fondorlatos erő azt sugallná, hogy az internet és a nyomtatott publikációk mellett, helyett a válaszkeresésben jobb, ha a szépirodalomhoz, a klasszikusokhoz fordulok.

Nemrégiben a tanárszerep változásairól szóló hosszabb kéziratot olvasva elgondolkoztam azon, mennyire van joga a tanárnak egy-egy diák életébe beavatkozni, hol húzódnak a tanár-diák közötti érzelmi viszony, a szeretet határai. Ezeken tűnődve emeltem le a polcról egyik kedves Babits-regényemet, a Tímár Virgil fiá-t. Ezt a kevéssé ismert művet minden pedagógusjelölttel elolvasatnám annak példázataként, hogy milyen mélyen kötődhet érzelmileg egy tanár egy-egy tanítványához, s a tanári bölcsesség miként kell, hogy tiszteletben tartsa a tanítvány személyiségének autonómiáját.

Tímár Virgil cisztercita szerzetestanár egy félig, valójában majdnem teljesen elárvult tehetséges diákját képletesen – lelkében azonban nagyon is valóságosan – fiává fogadja, s néhány éven át csodálatos harmóniában töltik el közös szabadidejüket. A latin fordításokkal, közös irodalmi élmények megbeszélésével tarkított együttlétek ráébresztik az addig szerzetesi magányban élő Tímár Virgilt a család, a valakiért való élés szépségére, örömére. Ez az öröm aztán olyan mély vonzódássá, már-már beteges kapcsolatot sejtető ragaszkodássá válik az öregedő férfiben, hogy a mű első olvasásakor szinte Thomas Mann-i áthallásokat, egyfajta magyar Halál Velencében történetet véltem felfedezni a regényben. Aztán a cselekményből kiderült, hogy mindez csak látszat.

Babits a sejtelmes történetbe egy diákjához erősen kötődő tanár alapidilemmáját rejtette bele, nevezetesen azt, hogy a szeretett diákhoz való erős érzelmi kötődés mire jogosítja fel a pedagógust. Tímár Virgil Vágner Pista iránt érzett szeretete valószínűleg túllépi azt a határt, amely egy tanárban megnyilvánulhat tanítványa iránt. De Tímár Virgil úgy érzi, hogy joga van ehhez, mivel pótolni akarja Pista számára a szülői, mindenekelőtt az apai szeretetet, gondoskodást. A koránál öregebbnek tetsző, jóságos lelkű ciszterci latintanár azonban ennél is többre vágyik: szeretné a maga képére formálni fogadott fiát, jóllehet eszébe sem jut, hogy szerzetest faragjon belőle, sokkal inkább a maga szellemiségét, életről alkotott elképzeléseit szeretné egy ifjú emberben életre kelteni. Elsősorban azért, mert Tímár Virgil a rendház bezártságában nem ismerhet mást, mint a szellemi magány létmódját.

A fiú igazában nem érzékeli, sőt talán nem is igényli ezt az erős érzelmi kötődést. Tímár Virgil gyötrelme, ha úgy tetszik drámája, abból fakad, hogy Pista, ez a jóra való kamasz inkább a

tanára iránti engedelmesség jegyében, mintsem érzelmi szükségleteitől vezettetve megy el a vasárnap délutánonkénti rendházbeli találkozásokra. S eljön az idő, amikor Vágner Pista számára az engedelmisségnél fontosabbá válik Emmácska, nevelőszülei bakfis lánykája. Tímár Virgilnek szembesülnie kell azzal, hogy Pista másfajta életet szeretne élni, a latin klasszikusok mellett a modern irodalom is felkelti érdeklődését. A szerzetesi cella meghitt csendje helyett a lánykacajtól hangos, napfényes kisvárosi kertek harsány világára áhítozik.

Ha csak ennyi lenne a történet, valószínűleg nem tekinthetnénk a bölcs pedagógusmagatartás egyik lehetséges példázatának. A Tímár Virgilben megrajzolt pedagógusszemélyiség azért válik lehetséges, sőt mi több követésre érdemes mintává, mert ez a konzervatív értékeken felnőtt szerzetestanár felismeri, hogy a saját életútja, értékrendje nem erőltethető rá „fiára”, neveltjére. Hogy ne veszítse el teljesen, inkább megpróbál szemlélő társává lenni ebben a másfajta, világiasabb életben. A dráma csúcspontja, amikor felbukkan Pista édesapja, a bohém, gyermekét elhanyagoló, elfelejtő pesti újságíró, aki magának követeli újra megtalált gyermekét.

Tímár Virgil gyötrelmes tépelődés után elengedi „fiát”, de nemcsak azért, mert a vér szerinti apa szülői jogait tiszteletben tartja, hanem azért is, mert rádöbben, hogy Pista is vonzódik a másfajta értékek szerint berendezett élet iránt, s saját életéről mégiscsak ő jogosult dönten.

A regény minden újraolvasásakor kicsit Tímár Virgillé válok, átélem ennek a kedves, öregedő szerzetestanárnak a drámáját. Fájdalmasan átélem azt a pillanatot, amikor Vágner Pista, a fogadott fiú úgy lép fel a pesti vonat peronjára, hogy rá sem néz egykor szeretett tanárára. S aztán úgy oldom fel szomorúságom, hogy arra gondolok: Pista talán mégis más ember lesz, mint fellengzős, pesti firkász apja, mivel nem múlhattak el benne nyomtalanul a Tímár Virgillel együtt töltött délutánok.

Ez a tanár sorsa, de egyben reménye is – legalábbis az olyan tanaré, mint akit Babits megírt ebben a figurában.

Schüttler Tamás

Új Pedagógiai Szemle 2002.

A Magyar Pedagógiai Társaság és az Oktatáskutató és -fejlesztő Intézet folyóirata